

tämä näkyy myös siinä, että miespuoliset "suuret jälkistrukturalistiajattelijat" eivät ota huomioon naispuolisten jälkistrukturalistien tekstejä.

Luennoissaan Sukupuoliero poliittisena projektina Braidotti toi selkeästi esiin oman feminismitietämyksensä. Hän ei halua kokonaan hylätä perinteistä tasa-arvofeminismia, mutta pitää sen ongelmana naisten erityisyyden huomiotta jättämistä. Myös feminismin "perusdikotomia", jako biologiseen ja sosiaaliseen sukupuoleen, on Braidottin mielestä problemaattinen. Hänen mukaansa emme voi puhua "puhtaasta" biologiasta tai "puhtaasta" sosiaalisesta — nämä kategoriat ovat pelkkiä abstraktioita. Ruumis ei ole "vain" biologiaa; ja puhuminen pelkästään sosiaalisesta sukupuolesta johtaa helposti (sukupuolitetun ja sukupuolistetun) ruumiin merkityksen mitätöintiin. Siksi tarvitsemme sukupuolieron filosofiaa, joka ottaa huomioon naisten erityisen historian ja kokemuksen.

Luennoissaan Feministisestä nomadismista Braidotti kritisoi niitä teoreetikkoja, joiden mukaan postmodernit käsitteet suurten metakertomusten romahdamisesta ja identiteetin epäyhtenäisyydestä vievät pohjan pois poliittiselta toiminnalta ja sitä kautta myös feminismitä. Braidottin mukaan postmoderni nomadinen feminismitietämys merkitsee sitä, että meidän ei tarvitse allekirjoittaa perinteistä subjektikäsitteistä ollaksemme poliittisia. Nomadisesta näkökulmasta poliittisuus on nimenomaan tietoisuutta subjektin pirstaleisuudesta ja sen perustavanlaatuisesta yhteydestä valtaan.

Braidottin mukaan nomadius ei merkitse vastuuttomuutta suhteessa yhteisöllisyyteen. Hän korostaa, että nomadinen tietoisuus on pikemminkin tietoisuutta siitä, ettei mikään identiteetti ole pysyvä. Nomadius ei ole vapaata kellumista vailla rajoja vaan se on pikemminkin "akuuttia tietoisuutta siitä, että rajat eivät ole lukkoonlyötyjä".

n & n

Mika Ojakangas

FILOSOFIAN MANIFESTI

Qu'est-ce que la philosophie? Mitä filosofia on? Tämä on kysymys, jonka Gilles Deleuze yhdessä Felix Guattarin kanssa asettaa ajattelulleen viimeisessä yhteisessä teoksessaan¹, tai paremminkin, ajattelu asettaa itselleen siinä vaiheessa, kun se on saapunut pisteeseen, jossa se kysyy itseltään, mitä minä olen kaikki nämä vuodet tehnyt — ja saa vastaukseksen — filosofiaa. Mitä on Deleuze'in filosofia? Vastaus on selkeä. Se on *käsitteiden luomista* ja tarkemmin ilmaistuna, käsitteiden luomisen kautta saatavaa tietoa. Luoda käsitteitä,

siinä filosofin todellinen ja ainut tehtävä. Neljäkymmentä vuotta ja kaksikymmentä teosta, tuhansia sivuja kristallinkirkasta filosofiaa, voimien ja suhteiden, reaalisesta virtuaalisesta, eron ja toiston, ajattelun kuvien, virtojen ja katkosten, rihmastojen ja liikkeiden, taitteiden ja tasojen lakkaamatta hajoavia ja uudelleen muodostuvia järjestelmiä, alueita ja niiden romahduksia, kertosaiteja, satakoneita, abstrakteja koneita, halukoneita, ruumiita ilman elimiä, konsistenssin tasojen, immanenssin tasojen — listaa voitaisiin jatkaa loputtomiin. Jos filosofia on, kuten Deleuze esittää, "oppiala, joka koostuu käsitteiden luomisesta", niin hän jos kuka on todellinen filosofi. Mutta millainen filosofi?

Deleuze'in filosofiaan liittyy neljä keskeistä elementtiä. Hän on myötäsyntyinen *empiristi* ja *pluralisti*. Maailma on läsnäoleva ja reaalin *moneus*, mutta *moneus* on tällöin ymmärrettävä yksinäisyyden ilmauksena. Niinpä hänen filosofiansa on kiistattomasti ja ennen kaikkea *immanenttia* ja sikäli hän kytkeytyy pitkään luonnonfilosofian perinteeseen **Lucretiuksesta Bergsoniin**. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että hänen filosofiansa olisi perustavaa, että hänen immanenssinsa lähenisi ylikoodavaa Jumalaa, ennemminkin se on kuvailtavaa, *deskriptiivistä metafysiikkaa*.² "Ei ole universaaleja, ei transsendenteja, ei Yhtä, ei subjektia (eikä objektia), ei Järkeä, on vain prosesseja, yhdistymisen, subjektivaation, rationalisaation prosesseja eikä mitään muuta."³ Se, mitä Deleuze ei koskaan ole voinut sietää, on perustava transsendenssi, joka kiteytyy dialektiikassa, toisin sanoen negaation ja ylityksen kautta kulkevasa ajattelussa eli ajattelussa, joka ei kykene ymmärtämään erilaisten aineiden yhtäaikaista läsnäoloa samassa tilassa. Deleuze'in mukaan negatiivista on tuskin lainkaan, ja jos on, niin ainoastaan väärin ongelmanasetteluiden kautta, toisin sanoen silloin, kun kysytään yleiskäsitteiden, kuten Olemisen, Totuuden tai Järkeä mieltä tai luonnetta. Aivan samalla tavalla myös erilaiset tyhjät kysymykset kuten voiko oleminen olla tai väärät ongelmat kuten onko filosofia mahdollista, ovat pelkkiä filosofian kompastuskiviä. Deleuze'in empirismiä ei pidä kuitenkaan sekoittaa mihinkään, mikä vastustaisi käsitteitä tai kannattaisi eletyn kokemuksen voimaa, sillä deleuze'iläinen empirismi on eräänlaista "käsitteen mystisismia".⁴ Empirismi, sellaisena kuin Deleuze sen ymmärtää, on käsitteen käsitteistä asiana, jolloin asia on ymmärrettävä vapaana ja villinä, kaikkien antropologisten periaatteiden tuolla puolen olevana. Käsite on nyt tässä ja ei missään, *now-here* ja *nowhere*.

Enemmän kuin viisauden ystävä filosofi on siis käsitteen ystävä, mahdollisuus tai kyky käsitteeseen (*en puissance de concept*) ja tähän ystävyys, ja tällöin ystävyydellä on ymmärrettävä jotakin ajatteluun sisäisesti kuuluvaa. On tietenkin väitetty, että filosofia olisi muutakin, että filosofia olisi esimerkik-

si kontemplaatiota, käsitteiden mietiskelyä (eidetiikkaa). Tämä kuitenkin edellyttäisi, että käsitteet olisivat olemassa ennen niiden luomista, että olisi olemassa jokin käsitteiden taivas. Deleuze'in mukaan kontemplaatio on kuitenkin pelkkää objektiivista idealismia, sillä mieltemät ovat ainoastaan "yhtä kuin itse asiat omien käsitteidensä luomisessa nähtyinä". Filosofiaa ei pidä sekoittaa liioin reflektioon (kriittikkiiin), joka sellaisenaan on pelkkää subjektiivista idealismia. Jos vastaväitteet ovat Deleuze'ille vastenmielisiä ("jos yrität uida purossa, saat pallon jalkoihisi"), niin reflektio on sitäkin vastenmielisempää, sillä se merkitsee takaisin palaamista, tilien tekemistä selväksi itsensä kanssa. Sitä paitsi, kuten Deleuze korostaa, "ilman filosofiaakin voi reflektoida ihan mitä tahansa". Filosofia ei ole myöskään kommunikaatiota (fenomenologiaa), sillä kommunikaatio on aina alisteista mielihetimitteille ja abstrakteille yleiskäsitteille, jotka itsessään eivät selitä mitään vaan kaipaavat itse selitystä. Toisin sanoen kommunikaatio on alisteista *doksalle*, jossa se luo lakkaamatta "yhteisymmärrystä". Kommunikaatio, länsimainen ajatus "demokraattisesta keskustelusta ystävien kesken", ei Deleuze'in mukaan ole ikinä tuottanut ensimmäistään käsitettä. Sitä paitsi kommunikaatio on välittömästi sidoksissa markkinoiden intersubjektiiviseen idealismiin, kapitalismin aksiomaattiseen pääoman logiikkaan.⁵ Deleuze'in mukaan filosofia ei ole kontemplaatiota, reflektiota eikä kommunikaatiota vaan *käsittekonstruktioismia*.

Mutta miksi on määriteltävä filosofian tehtävä? Mikä tekee niin keskeiseksi filosofian luonteen määrittämisen? Yksi syy tähän on varmastikin ne lukuisat syytökset, jotka kohdistuvat Deleuze'in filosofiaan ja pitävät sitä liian tieteellisenä. Jopa hänen opettajansa olivat 1960-luvulla tätä mieltä, eikä hän ole myöhemminkään näiltä syytöksiltä säästynyt. Kenties juuri siksi rajanveto suhteessa tieteeseen nousee teoksessa niin keskeiseksi. Eikä tässä vielä kaikki. Deleuze pyrkii osoittamaan, että ainoastaan käsittekonstruktioismin avulla filosofia voi muodostua omaksi alueekseen, sillä esimerkiksi logiikka ja fenomenologia puhuessaan asioiden tiloista (lauseiden totuusarvoista tai eletyn kokemuksesta) liukuvat aina tieteen helmoihin sikäli kuin tiede tarkastelee asioiden tiloja ja filosofia, sellaisena kuin Deleuze sen näkee, tarkastelee ainoastaan käsitteitä. Näin hän kääntää häneen (useimmiten fenomenologien taholta) kohdistuneet syytökset päällelleen ja osoittaa, kuinka hänen kriittikkonsa lankevat kritisoimansa tieteellisen ajattelun alueelle. Logiikan ja fenomenologian erottaa tieteesestä ainoastaan se, että ne koskevat pelkkiä mielipiteitä ja ovat siten eräänlaista alemman tason tiedettä.

Käsite ja tapahtuma

Mikä sitten on Deleuze'in mukaan käsite? Ensinnäkin käsite on aina moneus (*multiplicité*). Ei ole olemassa käsitteitä, joilla olisi ainoastaan yksi osa tai komponentti. Jokainen käsite on vähintään kaksinainen. Ei ole myöskään käsitettä, jolla olisi kaikki komponentit, käsitettä, joka käsittäisi kaiken, sillä se olisi puhdas Kaaos. Käsitteiden luominen onkin aina jonkinlaista säännöttömien ääriivujen piirtämistä, ääriivivojen, joiden tehtävänä on yhtäältä koota käsitteen komponentit yhteen ja toisaalta tuottaa järjestystä kaikkialla vaanivaan henkiseen Kaaokseen. Käsitteet ovat siis Kaaokseen viritettyjä moneuksia, eräänlaisia värähtelykeskuksia (*centres de vibrations*), jotka koostuvat niille kuuluvista komponenteista, jotka voivat vuorostaan olla käsitteitä. Näin ollen käsitteet eivät koskaan ole täydellisesti sulkeutuneita itseensä vaan viittaavat myös toisiin käsitteisiin, tai pikemminkin, resonoivat niiden kanssa, ovat niiden kanssa naapuruussuhteessa. Itseasiassa ne jatkuvat äärettömiin.

Toiseksi käsite on aina Tapahtuma (*événement*). Se ei ole sen enempää yleinen kuin yksityinenkään tapahtuma vaan puhdas ja pelkkä singulaarisuus (*singularité*), jokin: "Käsite on määrältään äärellisten, erisntyisten, tiettyssä pisteessä äärettömällä nopeudella absoluuttisesti ylilentään lävistettyjen komponenttien erottumattomuutta." Sikäli kuin käsite on Tapahtuma on se aina myös virtuaalinen (*virtualité*), toisin sanoen reaalin olematta aktuaalinen ja ideaalinen olematta abstrakti.⁶ Virtuaalinen on se, joka kaikessa asettumisessa saa asettumaan asettamatta itsensä mitään. Se on voima, joka saa tiedostamaan tulematta itse tiedostetun alueelle (mikäli halutaan puhua psykanalyttisin käsittein). Tapahtuma on konsistenssiksi tullutta virtuaalisuutta, toisin sanoen se osa "kaikkea tapahtuvaa, jonka onnistuu välttää oma aktuaalisuutensa". Tapahtuma ei siten ole mikään asioiden tila. Tosin se aktualisoituu asiointiloissa, ruumiissa ja elämässä, mutta siinä on aina tietty varjoinen ja salainen osansa, joka on joko enemmän tai vähemmän kuin tämä aktualisoituminen.

Tapahtumaa voitaisiin ehkä kutsua transsendentiksi sikäli kuin se lentää asiointilojen yli, mutta sen kyky lentää itsensä yli on peräisin kuitenkin puhtaasta immanenssista. Transsendentti on sen sijaan asiointila, jossa se aktualisoituu, sillä Tapahtuma on aina "immateriaalinen, ruumiiton ja elämätön". Se ei ole ajallinen eikä sillä ole paikkaa, sillä se sijoittuu jonnekin ajan itsensä väliin, jonnekin joka ei ole ikuisuutta mutta ei enää aikaakaan, vaan tulemista. Ajan sisäpuolena Tapahtuma on aina kuollutta aikaa, sitä jossa ei tapahdu mitään.⁷ Se on äärettömästi menneen odotusta, aina jo äärettömästi menneen odotusta. Tapahtuma on virtuaalinen, mutta virtuaalisessa ei tapahdu eikä kulu mitään. Mitään ei tapahdu, mutta

kaikki tulee.

Se, että käsite on virtuaalinen merkitsee ensinnäkin sitä, ja tämä on tässä kaikkein keskeisintä, että *käsitteellä ei ole referenssiä*. Käsite ei koske asioiden tilaa, sillä käsite viittaa vain itseensä, asettaa itse itsensä ja kohteensa samalla kun se luodaan. Käsite on vain-olemisessaan. Käsite ei siis ole propositio. Juuri tässä on Deleuze'in mukaan logiikan lapsellisuus. Se kuvittelee, että filosofiset käsitteet olisivat propositioita ja samalla intensionaalisia. Propositiot määräytyvät kuitenkin ainoastaan referenssiensä kautta, mutta referenssi ei ole Tapahtuma, vaan suhde asiointilojen välillä.

Historia ja tuleminen

Jokaisella käsitteellä on oma historian, joka suhteuttaa käsitteen sitä ympäröivään aikakauteen, kuten jokainen käsitehistorioitsija hyvin ymmärtää, mutta Deleuze'in mukaan jokaisella käsitteellä on myös oma historian tulemisensa, joka on absoluuttinen. Käsitteet eivät ole ainoastaan historiallisia vaan myös absoluuttisia (tämä ei tietenkään tarkoita, että ne olisivat ikuisia vaan ennemminkin epäajanmukaisia tai paremminkin, ajattomia). Juuri absoluuttisen säilyttäminen on Deleuze'in filosofialle jotakin hyvin luonteenomaista. Absoluuttisella hän ei kuitenkaan viittaa mihinkään kokonaisuuteen, joka olisi yksi vaan äärettömyyteen tai pikemminkin Yksi-Kaikkeen (*Un-Tout*), joka on moneus.⁸

Deleuze'in mukaan se, missä esimerkiksi **Heidegger** teki virheen, **Hegeliä** seuraten, oli se, että hän palautti filosofian historiaan, Olemisen merkityksen kysymyksen Olemisen historiaan (liike joka Hegelillä oli tietenkin vieläkin ilmeisempi). Sikäli kuin Hegelille ja Heideggerille historia on sisäisyyden historiaa, jossa käsite kehittyy tai paljastaa kohtalonsa, he pysyvät historisteina. On toki selvää, että filosofialla on historiansa, mutta edellistä ei voida palauttaa jälkimäiseen. Tarvitaan myös toisenlaista filosofiaa, nimittäin *Maan*-läheistä filosofiaa eli filosofiaa, joka lävistää muun muassa **Nietzschen** koko myöhäistutannon. Tällainen filosofia vapauttaa historian välttämättömyyden palvonnan ja nostaa arvoon satunnaisuuden, aivan kuten se vapauttaa ajattelemaasta alkuperää siirtyen ympäristön vaikutuksen korostamiseen. (Deleuze'in mukaan filosofialla ei esimerkiksi ole mitään välttämättömyyttä ja analyttistä syytä, mikä yhdistäisi sen Kreikkaan — jos joku syy on, se on satunnainen ja synteettinen.) Filosofiaa ei siis voida palauttaa sen omaan historiaan, sillä se vapautuu tästä lakkaamatta luodakseen uusia käsitteitä, jotka — vaikka aina palaavatkin historiaan — eivät ole peräisin siitä. Käsitteen on *tultava*, ja se tulee kuin salama, mutta se ei tule historiasta. Tuleminen (*devenir*) ei ole historiallista, vaikka ilman historiaa se jäisikin täysin määrittelemättömäksi, vaille ehtoja.

Mikään tapahtuma ei olisi mahdollinen ilman tulemista, jonka se tarvitsee historiattomaksi elementtikseen, eräänlaiseksi "armon hetkeksi", kuten Deleuze asian esittää. Tuleminen onkin kuin käsite itse. Se syntyy historiasta ja palaa siihen, mutta ei ole sitä. Sillä ei itsessään ole alkua eikä loppua, vain ympäristönsä, miljöönsä: "Historia tuntee tapahtumasta vain sen toteutumisen asiointiloissa tai elämässä, mutta tulemisessaan, omassa jatkuvuudessaan, itseasetumisessaan (*auto-position*) käsite pakenee historiaa".

Vaikka filosofia on käsitteiden luomista, tämä ei kuitenkaan tarkoita, että uudet käsitteet kumoaisivat vanhoja, että filosofia olisi kumoaksellista. Vallankumouksia saattaa olla tieteessä, sikäli kuin tiede on edistävää, mutta filosofia ei ole vallankumouksia, koska se ei edisty — filosofia on käsitteiden rauhannaista rinnakkaiseloja. Vallankumoukset edellyttävät historiallista aikaa, Kronosta, mutta filosofian aika ei ole historiallista vaan stratigrafista (*temps stratigraphique*). Tällaisessa ajassa ennen ja jälkeen viittaavat ainoastaan päällekkäisyysuhteisiin. Filosofian historia ei ole käsitteiden vallankumoaksellista historiaa, jossa jälkeen tulevat käsitteet kumoavat myöhemmin tulevia. Ennenminkin se on historiaa, jossa käsitteet majoilevat vierekkäin, ovat jatkuvassa naapuruussuhteessa toisiinsa ja resonoivat toistensa kanssa. Jos käsitteet ovat toisilleen vieraita, ei tämä johdu siitä, että niiden välillä olisi taistelu vaan siitä, että ne ovat toistensa suhteen välinpitämättömiä. Itse asiassa filosofian historia ei olekaan historiaa sanan varsinaisessa mielessä vaan tasojen kerrostunutta aikaa, jossa tasot ovat toistensa päällä tai alla. Siksi Deleuze korostaa, että filosofia on tulemista, ei historiaa. Se on tasojen samanaikaisuutta, ei järjestelmien peräkkäisyyttä. Filosofisten käsitteiden omin paikka ei ole historian näyttämöllä, vaan Yksi-Kaikessa. Tätä Yksi-Kaikkea, joka on kuin **Spinozan** substanssi, Deleuze kutsuu *immanenssin tasoksi* (*plan d'immanence*).

Yksi-Kaikki

Filosofiset käsitteet muodostavat siis aina kokonaisuuden, eräänlaisen rajattoman ja äärettömän Yksi-Kaiken eli immanenssin tason.⁹ Jokaisen käsitteen luominen edellyttää tällaisen tason pystyttämisen. Sitä ei siis ole olemassa ennen käsitettä ja sen luomista. Immanenssin taso on käsitteellisten tapahtumien absoluuttinen horisontti, puhdas virtuaalisuus: "Käsitteet ovat saaristo tai luusto, pikemminkin selkäranka kuin kallo, kun taas taso on se hengitys, jossa nuo pikku saaret uivat". Taso on kuin autiomaa, jonka ainoita alueita ovat käsitteet, mutta toisaalta taso on käsitteiden ainoa asukas.

On huomattava, että immanenssin taso ei ole käsite, ei edes kaikkien käsitteiden käsite, vaan *ajattelun kuva* (*image de la pensee*).¹⁰ Ajattelun kuva ei

ole asiaintiloissa, sillä se koskee ainoastaan *oikeuksia* (*quid juris?*). Ajattelu tai ajattelun kuva eivät ole aivojen toimintaa siinä mielessä kuin tiede aivot näkee, sillä ajattelun kuva sisältää vain sellaista, mikä ajattelulle oikeuden mukaan kuuluu. Mistä ajattelu Deleuze'in mukaan sitten muodostuu? *Liikkeestä* (*mouvement*). Ajattelu vaatii ainoastaan liikettä, eikä mitä tahansa liikettä vaan äärettömän liikettä. Ajattelu ei edellytä subjektia, ei edes objektia, eikä sitä voida palauttaa aikaan tai paikkaan. Ajattelussa, äärettömän liikkeessä, liike on vallannut kaiken, tai toisin ilmaistuna, itse horisontti, taso absoluuttisena horisonttina on liikkeessä.¹¹ Äärettömän liike on vuorostaan liikettä äärettömällä nopeudella, toisin sanoen nopeudella, joka samalla kertaa saavuttaa sekä lähtöpisteensä että päätepisteensä, jotka kuten näemme, ovat yksi ja sama, tai ei niinkään Sama¹², vaan kaksi puolta, jotka sisäisen differentoitumisen¹³ kautta muodostavat ruumiin ja hengen, jotka eivät kuitenkaan ole erillisiä substansseja vaan toistensa taitteita¹⁴: "Liike ei voi olla ajattelun kuva olematta samalla olemisen materiaa". Tällaiset äärettömän liikkeet "kutovat immanenssin tasoa lakkaamatta kuin jättimäistä verkkokangasta". Sen sijaan, että äärettömän liikkeet rikkoisivat immanenssin tason Yksi-Kaiken, ne konstruoivat siitä kaartuvan, onteloisen ja kupruilevan pinnan, fraktaalisen planomeenin. Immanenssin taso on äärettömästi taittuvan äärettömyyden fraktalisoitumista. Siksi immanenssin taso on myös alituisen muuttuva.

Immanenssin tasoa ei kuitenkaan pidä sotkea sitä asuttaviin käsitteisiin. Käsitteitä voidaan vain luoda, tasot on sen sijaan pystytettävä. Immanenssin taso on siten tietyllä tavalla esifilosofinen ja sen pystyttämistä on pidettävä esifilosofisena toimintana. Se on oletettava intuition avulla. (Tätä voidaan verrata, mikäli halutaan, Heideggerin olemisen esiontologiseen ymmärtämiseen, joka deleuze'iläisittäin implikoi olemisen materian suhteessa ajattelun kehitysuuntaan.) Esifilosofinen, toisin sanoen immanenssin taso, ei edellä (ajallisesti tai loogisesti) filosofiaa, vaan on sen, käsitteiden luomisen, sisäisesti edellyttämä: "Immanenssin taso on filosofian absoluuttinen perusta, sen Maa" toisin sanoen se pohja, jolla se käsitteensä luo, mutta tätä Maata ei ole ennen luomista. Immanenssin taso on Kaaoksen poikkeileikkaus, kun taas se akti, joka viiltää rikki tai leikkaa Kaaoksen lihan, liittyy käsitteiden luomiseen.

Immanenssin tasossa keskeistä on se, että se ei ole koskaan immanenssi jollekin tai jonkin immanenssi, sillä tällöin käsitteestä tulisi transsendoiva yleiskäsite ja tasosta tämän käsitteen ominaisuus: "Aina kun immanenssi tulkitaan immanentiksi Jollekin (asialle) voidaan olla varmoja, että tämä Joku palauttaa kuvaan transsendenttisen" — immanenssi on mitä se on, sellaisenaan. Tämä kyyvyttömyys ajatella immanenssia sellaisenaan vaivaa Deleuze'in mukaan lähes

kaikkeaa fenomenologiaa, sillä sikäli kuin immanenssista tulee eletyn immanenssia (**Husserl**), tulee siitä "välttämättä immanenssia subjektille". Deleuze'in mukaan immanenssi ei kuitenkaan voi olla immanenssia millekään muulle kuin itselleen. Immanenssin tasosta puhuminen merkitsee radikaalia empirismiä. Taso ei ilmaise subjektille immanenttia elämysvirtaa, joka yksilöllistyisi minälle kuuluvassa vaan päinvastoin vain Tapahtumia ja Toisia. Deleuze'in mukaan ensimmäinen filosofi, joka käsitti, että immanenssi ei ole mitään muuta kuin immanenssia, ollen siis ensimmäinen radikaali empiristi, oli Spinoza, "kaikkien filosofien ruhtinas".

Käsitteelliset henkilöt

Käsitteitä ympäröivät toiset käsitteet, mutta tietyssä mielessä niitä ympäröivät myös ne komponentit, joista ne koostuvat, sillä vaikka kysymyksessä ovat sisäiset komponentit, ne eivät kuitenkaan muodosta käsitteen sisäisyyttä vaan sen sisäisen ympäristön, jonka yli käsitteellinen tapahtuma lentää absoluuttisella nopeudella. Käsitteet eivät silti ole itse-riittoisia. Ne tarvitsevat immanenssin tason eli ajattelun kuvan, esifilosofisen autiomaan, jota käsitteet asuttavat. Tässäkö kaikki? Deleuze'in mukaan ei. Tarvitaan vielä jotakin muuta ja tämä muu on *käsitteellinen henkilö* (*personnage conceptuel*). Käsitteellinen henkilö on jotakin käsitteen ja esikäsitteellisen tason välillä olevaa. Deleuze'in mukaan filosofia synnyttää tai paremminkin herättää jatkuvasti henkiin käsitteellisiä henkilöitä.

Sokrates oli **Platonin** käsitteellinen henkilö, aivan kuten **Zarathustra** tai **Dionysos** Nietzschen. On kuitenkin huomattava, että käsitteelliset henkilöt eivät ole filosofin edustajia. Ennenmminkin filosofi on käsitteellisten henkilöidensä edustaja, eräänlainen vaippa. Juuri käsitteelliset henkilöt ovat filosofian todellisia subjekteja, ja filosofi itse, hänen henkilöllisyytensä, on ainoastaan käsitteellisten henkilöiden salanimi. Kuitenkin filosofeilla näyttää olevan vahva taipumus tulla omiksi käsitteelliseksi henkilöikseen, muuttua kolmanneksi persoonaksi. Ei ole niin, että Nietzsche tahtoi ikuista paluuta vaan niin, että Zarathusta, ikuisen paluun todellinen agentti, veti yhä kiivaammiin herra Nietzscheä puoleensa.

Käsitteellisiä henkilöitä ei pidä sekoittaa esimerkiksi myyttien henkilöihin tai kirjallisuuden hahmoihin, mutta ei myöskään historiallisiin yksilöihin tai psykososiaalisiin tyyppeihin. Psykososiaaliset tyypit ovat todellisia henkilöitä, ruumiita ja sieluja, mutta käsitteelliset henkilöt ovat ainoastaan ajattelijoita. Käsitteellinen henkilö, esimerkiksi **Kantin** lainsäätäjä, ei ole yksityinen eikä edes julkinen henkilö, puhumattakaan siitä, että kyse olisi oikeudellisesta asemasta vaan jotakin, joka kuuluu itseoikeutetusti ajattelulle itselleen. Kun historialliset henkilöt ovat empiirisiä

tosiasioita, joita voidaan kuvata tieteen keinoin ja kun julkiset asemat ovat abstraktioita, joita voidaan pystyttää vallan avulla, ovat käsitteelliset henkilöt "ajatellun puhemiehiä".

Deleuze'in mukaan filosofia sisältää siis kolme elementtiä, jotka liittyvät toisiinsa mutta joita on silti tarkasteltava myös erikseen. Ensinnäkin on olemassa esifilosofinen taso, joka filosofian on piirrettävä (immanenssin taso). Toiseksi tulevat filosofian edusmiehinä toimivat käsitteelliset henkilöt, jotka sen on keksittävä tai synnyttävä (instanssi). Kolmanneksi ovat filosofiset käsitteet, jotka sen on luotava (konsistenssi).¹⁵ On kuitenkin muistettava, että nämä elementit eivät palaudu toisiinsa, vaan ne on tavallaan sovittava yhteen. Juuri tätä sovittamista, Kantia ainakin terminologisesti seuraten, Deleuze kutsuu Mauksi (*goût*), sikäli kuin tason piirtämistä voidaan kutsua Järjeksi, käsitteellisten henkilöiden keksimistä Mielikuvitukseksi ja käsitteiden luomista Ymmärrykseksi.¹⁶ Maku sääntelee tässä tapauksessa eri kykyjen keskinäissuhteita ollen itse eräänlainen kolmoisikyky. Filosofinen Maku on pohjimmiltaan "käsitteeseen kohdistuvaa rakkautta". (On siis huomattava, että filosofia ei koostu tietämisestä eikä sen innoittajana ole totuus, sillä "sen onnistumisen tai epäonnistumisen määräävät sellaiset kategoriat kuin Kiinnostava, Huomatava ja Tärkeä".)

Tiede ja filosofia

Filosofia, vaikka sen tehtävänä onkin luoda käsitteitä, ei millään muotoa tee siitä ensisijaista ajattelun tai luomisen tapaa, sillä kuten Deleuze korostaa, myös tieteellä ja taiteella on omat tapanensa luoda ja ajatella. Kun filosofia luo käsitteitä, luo tiede funktioita: "Tieteen kohteena eivät ole käsitteet vaan funktiot, jotka esiintyvät propositiiona diskursiivisissa järjestelmissä." Tässä tehtävässään tiede ei millään tavalla tarvitse filosofiaa. Tosin filosofia voi käsitteellistää tieteellisiä funktioita mutta se ei tarkoita, etteivätkö tiedemiehet kykenisi luomaan totuuksia ilman filosofiaa. Tämä voidaan ymmärtää jo siitä, että Deleuze'in mukaan käsitteiden ja funktioiden välillä on ratkaiseva luonne-ero.

Esimerkiksi filosofian ja tieteen suhde Kaaokseen on aivan erilainen. Kaaosta ei Deleuze'in mukaan luonnehdi niinkään järjestyksen puute kuin se ääretön nopeus, jolla kaikki sen puitteisissa hahmottuvat muodot katoavat. Filosofian kysymys on, miten säilyttää nämä äärettömät nopeudet samalla kun niille annetaan konsistenssi, tietty jähmeys, virtuaaliselle ominainen jähmeys. Tiede sen sijaan lähestyy Kaaosta melkein päinvastaisella tavalla. Se kiistää äärettömyyden ja äärettömät nopeudet ja etsii *referenssiä*, joka kykenisi *aktualisoidaan virtuaalisen*. Tieteessä on kyse aina jonkinlaisesta hidastuksesta. Tiede tekee virtuaalisesta pysäytetyn kuvan ja

pysäyttäänsä se aktualisoi sen. Hidas-tus merkitsee tietyn rajan vetämistä Kaaokseen, jonka puitteissa kaikkien nopeuksien on kuljettava. Rajat ovat tieteen nollapisteitä, jotka tarjoavat funktiolle sen sisäisen referenssin ja mahdollistavat sen laskennallistamisen. **Planckin** vakio, Big Bang, absoluuttinen nollapiste tai valon nopeus ovat tällaisia rajoja: "Tällaisten rajojen merkitys ei ole niiden empiirisissä arvoissa, joita ne saavat vain koordinaatioissa; ne toimivat ennen kaikkea alkuperäisen hidastumisen ehtona". Tiedemiehet eivät jäsenä Kaaosta (kuten filosofit), he pystyttävät sinne paradigmoja, eräänlaisia tieteellisiä *Urdoxia*. Funktioissa on Deleuze'in mukaan aina jotakin uskonnollista, sillä sikäli kuin ne koskevat asioiden kuvaamista, ovat ne eräänlaista ikonografiaa tai ideografiaa. Tosin on totta, että uskonnot eivät voi hyödyntää tiedettä pidemmän päälle, sillä tieteen kuvat on rakennettava, nähtävä ja luet-tava funktioiden avulla (toisin sanoen niiden rajojen, muuttujien ja koordinaa-tistojen, jotka tekevät tieteen kuvat mahdolliseksi ja joita ilman koko kuva romahtaa kasaan — tai jää leijumaan uskonnollisena kuvana). Tieteellä on ehtonsa, jotka ovat jotakin muuta kuin uskonnon ehdoton usko.

Filosofisten käsitteiden konsistens-sina ovat siis Tapahtumat (filosofia ymmärtää vain Tapahtumia), kun taas tieteellisten funktioiden referenssinä ovat *asiaintilat (états de choses)*, tai niiden seokset (tiede ymmärtää vain asiain-tiloista eräänlaista jatkuvaa tapahtu-maa, kun hymyä ilman kissaa, kun taas tiede funktioillaan aktualisoi tapahtu-man referoituvassa asiaintilassa, asia-sa tai ruumiissa." Kuitenkin nämä kak-si moneuden tyyppiä menevät todellisuudessa lakkaamatta ristiin toistensa kanssa — käsitteet ja funktiot, tapahtu-mat ja asiaintilat. Mutta ne eivät ole "saman linjan kaksi osaa, vaan kaksi erillistä linjaa". On tosin totta, että funk-tiolla voi olla käsite mutta se on olemas-a ainoastaan mikäli filosofia kykenee sen luomaan. Filosofia ja tiede ovatkin Deleuze'in mukaan eräänlaisia elämän-muotoja, jotka toteutuvat joko virtuaali-sessa tai aktuaalisessa, käsitteiden parissa immanenssin tasolla tai funk-tioiden parissa referenssin tasolla.

Kun filosofialla on käsitteelliset hen-kilönsä, niin tieteen vastaavat henkilöt ovat *osittaisia havaintsijoita (observateur partiel)*, **Leibnizin** monadeja. Osittaiset havaintsijat ovat suhteessa funktioihin referenssijärjestelmässä aivan kuten käsitteelliset henkilöt ovat suhteessa immanenssin tasolla piirtyviin fragmen-taarisiiin käsitteisiin. Tieteelliset havait-sijat ovat osittaisia, koska totaalisen perspektiivin mahdollisuus on varattu ainoastaan Jumalalle tai, kuten Deleu-ze esimerkin asettaa, **Laplacen** demonille. Osittaiset havainnoitsijat eivät muodosta tiedon rajaa eivätkä ne ole edes lausumien subjekteja. Perspektiivi "asettaa osittaisen havaintsijan ikään kuin silmäksi kartion huipulle, mistä

tämä voi nähdä ääriiviivat pystymättä näkemään pinnan muotoja ja laatua, jotka aina edellyttävät toista havainto-asemaa". Siten tieteellinen perspektivismi tai relativismi ei koskaan merkitse relatiivisuutta suhteessa subjektiin. *Kyse ei ole toden suhteellisuudesta vaan päinvastoin suhteellisen totuudesta.*¹⁷ Niinpä hyvin määritelty havaintsija toki erottaa kaiken minkä voi erottaa, kaiken mikä kulloisessakin järjestelmässä on erotettavissa. Osittaisen havaintsijan roolina on havaita ja kokea, vaikka hänen havaintonsa ja tuntemuksensa eivät olekaan ihmisen havaintoja ja tunteita tavanomaisessa mielessä, vaan kuuluvat hänen tutkimillean asioille. Niinpä Deleuze korostaakin, että ennem-min kuin subjekteja, osittaiset havaintsijat ovat voimia, havaitsevia ja kokevia voimia: "Geometriset kuviotkin ovat samalla tuntemuksia ja havaintoja."

Logiikka ja fenomenologia

Vaikka tiede on tavallaan filosofian kil-pailija siinä mielessä, että molemmat koskiskelevat Kaaoksen äärettömyyttä, joskin eri keinoin, niin silti niitä yhdistää (yhteisen "objektin" lisäksi) tietty rohkeus, ajattelun ja luomisen rohkeus. Tätä samaa ei voida sanoa logiikasta ja fenomenologiasta, kahdesta filosofian todellisesta vastustajasta, jotka kaihta-vat Kaaosta ja tukeutuvat kilpaa Kosmoksen turvalliseen järjestelmään. Logiikka ja fenomenologia eivät itseasias-sa olekaan mitään filosofian kilpailijoita vaan ennemminkin sen hautakiviä.

Logiikan, aivan kuten eräällä tapaa myös fenomenologian, ongelmana on se, että se pyrkii tekemään käsitteestä funk-tion, eikä mitä tahansa tieteellistä funk-tiota vaan propositionaalisen funktion, joka voidaan ilmaista luonnollisen kielen lausein. Logiikassa lauseen to-tuusarvo määräytyy suhteessa referenssiin ja siten sen hyödyntämää propositio-naalinen käsite (jos käsitteestä tässä yhteydessä voidaan edes puhua) kehityy kokonaan referenssin piirissä. Pro-positionaaliseksi muuttuessaan käsite menettää kuitenkin kaikki filosofiset ominaisuutensa, sillä propositiolla ei ole itsereferenssiä eikä näin ollen edes itse-konsistenssia (voimaa olla vain omassa olemisessaan), joskin lauseen sisäinen ristiriidattomuus voidaan määritellä konsistenssiksi.

Logiikalle, toisin kuin tieteelle, refe-renssi itsessään on tyhjä. Se on pelkkä totuusarvo. Logiikka ei luo käsitteitä, se lainaa niitä muualta testatakseen niiden totuusarvoja ja näin tehdessään se joutuu turvautumaan tieteen kieleen tai arkipuheen itsestäänselviin propositioihin tai mielipiteisiin. Kaikkia tällaisia propositiotyypppejä, kuten Deleuze koros-taa, punnitaan ainoastaan informaatio-arvon mukaan. Näin ollen logiikka on tieteen ja uskonnon jälkeen kolmas paradigmatyyppejä, joka koostuu toden tunnistamisesta informatiivisissa propo-sitioissa. Deleuze'in mukaan tunnistami-nen (proposition tunnistaminen todeksi

tai epätodeksi) on kuitenkin kaikista ajattelun liikkeistä "ilman muuta se, joka kantaa kaikkein lyhyimmälle ja on köy-hin ja mitäänsanomattomin". Niinpä logiikka Deleuze'in mukaan muistuttaa-kin enemmän TV-visailuja kuin shakkia tai kielipelejä.

Filosofia ei voi jäädä logiikkaan, ajat-telun kuvan köyhimpään leiriin, vaan sen on "noustava sitä tietä, mitä tiede laskeutuu ja jonka alapäähän logiikka leirinsä pystyttää". Filosofian on nous-tava virtuaalisen alueelle, jonka voi tosin vain osoittaa — ei koskaan tietää. Tästä alueesta logiikka kuitenkin vaikenee ja Deleuze'in mukaan logiikka onkin kiin-nostavaa vain vaietessaan — "yhtyes-sään paradigma paradigmatla tietynlai-seen zenbuddhismiin". Logiikka tappaa käsitteen kahteen kertaan — samas-taessaan funktiot ja käsitteet ja tehdes-sään tieteellisistä funktioista loogisia funktioita, eräänlaisia toisen asteen loogisia käsitteitä, jotka todellisuudessa eivät vähääkään edes muistuta mitään filosofista käsitettä. Käsite ei ole tieteel-linen funktio eikä looginen propositio — se ei liity mihinkään diskursiiviseen jär-jestelmään ja on referenssiton: "Käsite asettuu esille, eikä ole muuta kuin oma esilleasettamisensa".¹⁸

Logiikka ei kuitenkaan ole se kaikkein epäilyttävien filosofian kilpailija, sillä sellaisenaan se kuitenkin on lähempänä tiedettä kuin filosofiaa. Logiikka ei sen-tään operoi pelkkien subjektiivisten mielipiteiden alueella. Tästä maastosta nousee sen sijaan esille filosofian toinen vastustaja: fenomenologia. Suurin virhe, jonka fenomenologia tekee, on se, että sen käsitteille on edelleen olemassa tietty referenssi, elämisisällöt tai eletyn tilat (*états vécus*). Deleuze'in mukaan filoso-fian ei kuitenkaan tarvitse, eikä sen tule, vedota elettyyn, johon nähdn käsitteet olisivat jotenkin kuvitteellisia tai vähä-verisiä, ulkoisia tai toissijaisia. Filosofi-nen käsite ei tarvitse eletyn kainalosau-voja, sillä se koostuu sellaisten Tapahtumien luovasta synnyttämisestä, Tapahtumien, jotka jäävät leijumaan yhtä lailla kaiken eletyn kuin kaikkien asiaintilojenkin yläpuolelle.

On tosin totta, että eletyn analyysi eroaa tieteellisestä asiaintilojen analyysistä, mutta ainoastaan siinä suhteessa, että eletyn analyysissä edetään kohti sisäisiä tuntemuksia, eräänlaisia "su-meita joukkoja" ja sikäli se on vain vähemmän eksaktia kuin tiede tai logiikka ja sellaisenaan vähäpätöisempää kuin jälkimmäiset. Elettyä koskevat lausumat eivät ole loogisia propositioita tai tieteel-lisiä lausumia vaan subjektin puhtaita ja silkköja mielipiteitä, "subjektiivisia arvoarvostelmia tai makutuomioita". Väite, että filosofia olisi omimmillaan nykyään juuri tällä alueella, on Deleu-ze'in mukaan kohtalokas. Silloin filoso-fia olisi ainoastaan logikan ja tieteen jälkeen jäävä jakojäännös, ikäänkuin piiraaseen leivottu koriste, tai lintu, joka syö sarvikuonon loisia. Fenomenologia haluaa luovuttaa käsitteen tieteelle, mutta säästää itselleen ei-tieteellisten käsitteiden pienen maaperän, toisin

sanoen eletyn funktiot ja merkitykset, jotka eivät tarkasti ottaen olisi tieteellisiä (tätähän fenomenologit usein haluavat korostaa). Deleuze'in mukaan filosofia ei kuitenkaan ole, eikä voi olla, pelkkää eletyn analyysia, sillä jokainen eletyn analyysi on myös (subjektiivisten) asiointilojen analyysia ja sikäli perustuu funktioihin eikä käsitteisiin.

Filosofista käsitettä ei Deleuze'in mukaan koskaan voida samastaa pelkkään elettyyn, sillä eletty on ainoastaan muuttuja, jonka funktoita filosofiset käsitteet ovat samaan tapaan kuin tieteelliset käsitteet ovat asiointilojen funktoita. Sitä paitsi monet fenomenologiset käsitteet kuten "maailmassa-Oleminen", "liha" tai "ideaalisuus" (Deleuze viittaa ilmeisesti Heideggeriin, Merleau-Ponty'in ja Husserliin) eivät ole pelkästään solipistiselle subjektille immanentteja elämissisältöjä vaan myös eletylle transsendentaalisen subjektin referenssejä. Sellaisenaan ne eivät ole ainoastaan arvostelmia (elettyä koskevia empiirisiä mielipiteitä — "sumean joukon funktoita", löyhiä makutuomioita) vaan alku-uskomuksia, *Urdoxia*, "propositioina esiintyviä alkuperäisiä mielipiteitä".

Mielipide ja kommunikaatio

Mielipide on Spinozan mukaan kaikkein alhaisin tietämisen muoto. Tässä suhteessa Deleuze yhtyy Spinozaan ja sikäli kuin fenomenologia operoi pelkästään subjektiivisten mielipiteiden kentässä, se ei koskaan voi kohota tieteen saati sitten filosofian tasolle. Mielipiteet ovat aina taistelun ja vaihdon alaisia ja mielipiteiden vaihdossa on kyse "suositusta demokraattisesta länsimaisesta filosofiakäsityksestä, joka tarjoaa meille mahdollisuuden käydä miellyttäviä tai kiivaita päivälliskeskusteluja herra **Rortyn** luona". Pitopöydän ääressä kilpailevat keskenään mielipiteet. Eikö tämä ollut myös kreikkalaisille ominainen filosofoinnin tapa? Deleuze'in mukaan ei, sillä Kreikassa filosofit nimenomaan kiivailivat mielipidettä vastaan ja asettivat niiden vaihtoehdoksi episteemin (*épistémé*) filosofialle sopivana tiedon muotona.

Mielipide on abstraktia ajattelua, ja sen abstraktiossa on väistämättä aina jotakin herjaavaa, sillä mielipide ilmaisee erityisten olioiden yleisiä funktoita: "Se erottaa havainnosta tietyn abstraktin ominaisuuden ja tunteesta tietyn yleistetyin kyvyn: tässä mielessä kaikki mielipiteet ovat pakosti poliittisia."¹⁹ Mielipide on ajattelua, joka liittyy oleellisesti määrättyyn tunnistamisen muotoon: ominaisuuden tunnistamiseen havainnossa (kontemplaatio), ryhmän tunnistamiseen tunteessa (reflektio), kilpailijan tunnistamiseen muiden ryhmien ja muiden ominaisuuksien mahdollisuudessa (kommunikaatio). Mielipiteiden maastossa, toisin sanoen fenomenologiassa ja kaikkialla muualla jossa arkiajattelaan, "tosi on sellainen mielipide, joka käy yksin sen ryhmän mielipiteen kanssa, johon ihminen sen lausussaan liittyy". Olen samaa mieltä teidän

kanssanne — me olemme totuuden veljeskunta. Kun tarpeeksi kauan hoetaan tiettyä mielipidettä tietyssä ryhmässä, alkaa tämä mielipide tulla todeksi: "Mielipide on olemukseltaan enemmistön tahtoa ja puhuu aina enemmistön nimissä." Juuri tästä filosofit sofisteteja arvostelivat — ei siitä, että he kannattivat mielipiteitä vaan siitä, että he eivät kyenneet tavoittamaan mielipiteen sisältämää "totta", vaan jäivät eletyn variaatioiden vangeiksi. Deleuze'in mukaan mielipiteiden vaihto, kommunikaatio, on aina joko ennenaikaista tai liian myöhäistä, ja keskustelua on aina liikaa suhteessa luomiseen. Filosofia "kommunikatiivisena rationaalisuutena" on Deleuze'in mukaan täydellistä harhaa. Se kritiikki, jota filosofit esittävät toisilleen "pyöreiden pöytien" äärellä on hänen mukaansa aina yli- ja ohipuhumista, joka ei ylitä useinkaan "juuston mausta kiistelyä". Todellinen filosofi kammoaa keskusteluja, sillä hänellä on aina muuta tekemistä.

Taide

Filosofian ja tieteen lisäksi myös taide on luovaa ajattelua, mutta toisin kuin edelliset, jotka kasaavat ja kumoavat, taide säilyttää: "Taide säilyttää; vain se maailmassa säilyttää." Taideteos on sama kuin säilyvä esine. Se on *aistimusblokki* (*bloc de sensations*), toisin sanoen tietty "perseptien ja affektien sommitelma", kompositio. Kun filosofia luo käsitteitä ja tiede funktoita, niin taide luo perseptejä ja affekteja. Kun affektit ovat ihmisen tulemistä ei-inhimilliseksi, niin perseptit ovat luonnon ei-inhimillisiä maisemia. Perseptit eivät siis ole asia kuin havainnot, sillä ne ovat riippumattomia ne kokevan tilasta. Affektitkaan eivät ole sama asia kuin ne tunteet, joita ne kuitenkin välittävät: "Aistimukset, perseptit ja affektit, ovat itseisarvoisia olentoja, jotka ovat enemmän kuin kaikki eletty," sillä ne eivät ole ihmisen havaintoja ja tuntemuksia, vaan sijaitsevat ihmisen poissaolossa.²⁰ Tällainen aistimusolento on olemassa itsessään. Tällaisia olentoja ja tällaisista olennoista käsin taiteilija suorittaa luomistyötään, toisin sanoen tekee taideteoksia. Näiden teosten ainoana kriteerinä, säilyttämisen funktion mukaisesti, on, että sen on pysyttävä pystyssä aivan itse. Taideteoksen säilyvyys, sen kyky säilyttää, on tietenkin sen materiaalin kestävyiden armoilla — kuitenkin, vaikka materiaali kestäisi vain sekunnin tai pari, se "ehtisi jo antaa aistimukselle voima olla olemassa ja säilyä itsessään, ikuisuudessa joka on yhtä kuin tämä ohimenevä hetki, tämä kesto." Taiteilija on affektien synnyttävä, keksijä ja luoja.

Taideteos ei kuitenkaan aktualisoi virtuaalista tapahtumaa kuten tiede eikä se anna sille omaa konsistenssia kuten filosofia, sillä se enemminkin ruumiilistaa tai inkarnoi sen — se antaa virtuaaliselle ruumiin ja elämän, sanalla sanoen kaikkeuden (*univers*): Tällaiset

kaikkeudet eivät ole virtuaalisia eivätkä aktuaalisia vaan *mahdollisia* ja näin mahdollisesta tulee Deleuze'illä esteettinen kategoria.

Kaaos ja kosmos

Deleuze'in mukaan ajattelua uhkaavat kaksi luonnollista voimaa, Kaaos ja Kosmos, puhdas mentaalinen sekasorto (tai "*homo naturan* kaamea perusteksiti", kuten Nietzsche asian esittää) ja vallitseva mielipide. Niiden tapa uhata ajattelua on kuitenkin hyvin erilainen. Kun Kaaos uhkaa työntää ajattelun äärettömyyden valtamerelle ilman aintakaan merimerkkiä, niin Kosmos uhkaa pysäyttää ajattelun liikkeen alkuunsa. Filosofia, tiede ja taide ovat Deleuze'in mukaan ne kolme muotoa, ajattelun ja luomisen muotoa, jotka kykenevät sukeltamaan Kaaokseen, äärettömyyden valtameren hukkumatta siihen, ja vastustamaan Kosmosta, mielipidettä, kiinnittymättä tähän vastustuksen dialektiikkaan. Ajattelu ei ole, kuten hyvin ymmärrämme, kuitenkaan mitään helppoa ja juuri ajattelun vaikeus saa meidät ajautumaan hulluuteen tai kiinnittymään pysäytettyihin mielipiteisiin, Kosmoksiin. Ajatusten jatkuva itseään pakeneva virta saa meidät etsimään suojaavia sääntöjä, yhdennäköisyyttä, suysuhteita voidaksemme muodostaa itsellemme mielipiteitä kuin päivänvarjoksi Kaaosta vastaan. Juuri mielipiteet ovat Kaaoksen vastustajia, mutta filosofia, tiede ja taide, ne eivät vastusta Kaaosta vaan virittävät tasonsa (immanenssin, referenssin, komposition) Kaaokseen. Ne eivät ole kuin uskonnot, jotka jumaliin vedoten kirjoavat päivänvarjoon tietyn pysyvät taivaankannen, mielipiteidemme lähtökohtina toimivia Urdoksen kuvia: "Filosofia, tiede ja taide vaativat meitä repimään tämän taivaankannen rikki ja sukeltamaan Kaaokseen." Kaaos on voitettava, mutta sitä ei voida voittaa siltä suojautumalla, sillä se on uskallettava kohdata ja luoda siihen hieman järjestystä. Kuitenkin tämä taistelu Kaaoksen kanssa on vain yksi väline syvällisemmässä taistelussa mielipidettä vastaan, sillä nimenomaan se on "ihmisen onnettomuuksien alku ja juuri", kuten Deleuze korostaa. Kaaoksen ja Kosmoksen väliin jää vapauden tila, Kaosmoksen tila, jossa filosofian, tieteen ja taiteen on pysyteltävä omalla voimallaan, sillä ainoastaan tässä tilassa ne ovat mahdollisia. Kuitenkin niillä on hyvin erilainen tapa toimia, erilainen tapa taistella mielipiteitä vastaan ja välttyä sekasorrolta.

Aivot ja voimat

Se missä nämä kolme, tiede, taide ja filosofia kohtaavat, on aivot. Jälkimmäiset eivät kuitenkaan ole edellisten ykseys, vaan saumakohta tai sarana. Ei kuitenkaan pidä luulla, että ajattelu olisi riippuvaista orgaanisista yhteyksistään ja integroinneista koostuvista aivoista,

kuten aivobiologia ja hahmopsykologia asian yrittävät esittää, mutta se ei myöskään ole riippuvaista maailmassa-Olemisesta, kuten fenomenologia yrittää vakuuttaa hokiessaan, että ihminen ajattelee, ei aivot. Fenomenologinen muotoilu ei poista meitä mielipiteen alueelta, vaan ”johtaa alkuperäisenä mielipiteenä eli merkityksen merkityksenä asetettuun *Urdoxaan*”.

Ennemminkin on niin, että aivot itsessään ovat subjekti — ”mieleni tekevi, aivoni ajattelevi” — ihminen on ainoastaan aivojen ”älyllinen kristallisaatio”. Filosofia, tiede ja taide eivät ole objektiivisten aivojen mentaalisia objekteja, vaan ne kolme aspektia, joiden alaisina aivoista tulee subjekti eli ”ne kolme eritasoista lauttaa, joilta se sukeltaa kaaokseen ja kohtaa tämän”. Ajattelussa ei ole kyse havaitusta muodosta vaan muodosta itsestään (*forme en soi*). Kysymys on muodosta tai voimasta (*force*), joka on, mutta ei tee mitään eikä toimi, vaan on vain läsnä ja säilyttää. Ajattelusubjekti on kuin Bergsonin intuitio, tai ruotsalaisen **Hans Larssonin**, jolle intuitio on lepoa, ”mutta se on voiman lepoa”.²¹ Se on puhdasta suihkuamista, singulaarisen individuaatiota ilman yhtäkään ulkoista kiinnekohtaa. Se on eläimeksi-tulemista...

Viitteet

1. Gilles Deleuze & Felix Guattari, *Qu'est-ce que la philosophie?* (Minuit, Paris 1991.) *Mitä filosofia on?* (Gauthier, Helsinki 1993.) Suomentanut Leevi Lehto. Kaikki lainaukset ilman viitettä ovat kyseisestä teoksesta.
2. Deleuze, kuten hän itse korostaa, ei ole koskaan ollut kiinnostunut sellaisista kysymyksistä kuten filosofian loppu tai metafysiikan kuolema. Hänen mukaansa tällaiset kysymykset korkeintaan jarruttavat filosofin luovaa työtä.
3. Deleuze, *Pourparlers* (Minuit, Paris 1990), s. 199.
4. Deleuze, *Différence et répétition* (PUF, Paris 1968), s. 3.
5. Pääoman logiikasta, joka, vapauttaessaan sosiaalisen kaikista koo-deistaan, palauttaa kaiken yhteen aksioomaan eli itseensä. Katso Deleuze & Guattari, *L'anti-Œdipe* (Minuit, Paris 1972).
6. Esimerkiksi menneisyys on virtuaalinen, mutta tällöin menneisyyttä ei pidä sekoittaa johonkin, joka on mennyt, sillä menneisyys on jatkuvasti läsnä mutta se ei ole läsnä nykyisyydessä sikäli kuin nykyisyys merkitsee aktuaalista, sillä menneisyys, kokonaisuudessaan, omassa absoluuttisuudessaan, on samanaikaisesti läsnä nykyisyyden kanssa. Tästä ja yleensäkin Deleuze'n virtuaalisuuden käsitteen alkuperästä katso Deleuze, *Le bergsonisme* (PUF, Paris 1966), erityisesti s. 45-70.
7. Deleuze'in mukaan Kant suisti ajan saranoiltaan esittäessään, että aika ei olekaan alisteinen liikkeelle, vaan

päinvastoin, liike, kaikki mikä liikkuu ja muttuu, on alisteista ajalle. Aika antaa muodon mille tahansa liikkuvulle ja muuttuvulle, mutta se on itsestään liikkumaton ja muuttumaton Muoto. Kantin aikakäsityksestä katso Deleuze, ”Neljä poeettista muotoilua, jotka saattaisivat koota yhteen kantilaisen filosofian”, teoksessa Deleuze, *Autioma* (Gauthier, Helsinki 1991), s. 69-70. Sikäli kuin Tapahtuman aika on ajan sisäpuolista aikaa ja sikäli kuin sen muoto ei ole ajan muotouttama, vaan päinvastoin, jotakin, jolle aktuaaliset muodot ovat väistämättä ulkoisia, on Tapahtuma lopulta ajattomuuden läpituokema.

8. Deleuze'in Yksi-Kaikki (joka suomen-noksessa on käännetty Kaikkeudeksi), ei viittaa Yhteen, jonka ilmauksia Kaikki olisivat, vaan moneuksien sommitelmann, moneuksien, jotka on ymmärrettävä Deleuze'in filosofian substantiaalisina alku- ja päätöstehtävinä. Moneuksista katso esimerkiksi Deleuze, ”Rihmasto”, teoksessa *Autioma*, s. 28-30.
9. Käsitteiden immanenssin taso filosofiaan on kuin Ruumis ilman Elimiä osa-objekteille psykoanalyysissa, kuten Deleuze & Guattari **Melanie Kleinin** käsitteistöä lainatessaan asian teoksessa *L'anti-Œdipe* ilmaisivat, s. 7-58. Se on kuten Luonnon konsistenssin taso (*plan de consistance*) teoksessa *Mille plateaux*, eli taso, jolla ei ole muotoja eikä subjekteja, ei orgaaneja eikä funktioita, ei organisaatiota eikä kehittymistä, vaan ainoastaan muodottomien elementtien välisiä puhtaita nopeuksia (*vitesses*) ja hitauksia (*lenteurs*). Katso Deleuze & Guattari, *Mille plateaux* (Minuit, Paris 1980), esim. s. 89-94, 318-331, 632-634.
10. Ajattelun kuva ei ole jokin, joka on aina sama vaan se muuttuu sikäli kuin ajattelu ja käsitteet muuttuvat, sillä käsitteet eivät ole tälle kuvalle ulkoista vaan ne sisäisesti edellyttävät sitä. Ajattelun kuvasta katso esim. *Différence et répétition*, s. 169-217.
11. Deleuze & Guattari nimittivät tätä liikkeiden seosta myös Rihmastoksi (Rhizome), katso *Autioma*, s. 20-52.
12. Jota esimerkiksi **Alain Babiou** teoksessaan *L'être et l'événement* (Seuil, Paris 1988) korostaa.
13. Kysymys on tiettyssä mielessä erosta itsestään, substantiaalisesta erosta, jota ei voida palauttaa mihinkään yhteismitallisuuteen, kuten Deleuze teoksessaan *Différence et répétition* on asian ilmaissut. Tämän eron kautta katoaa kaikki negatiivinen ja kaiken dialektiikan mahdollisuus luoden tilan positiiviselle filosofialle, mikä on Deleuze'in filosofian kenties keskeisin lähtökohta. Minä en ole erilainen kuin sinä, sillä minä olen erilainen sellaisenaan, ”minä on toinen”.
14. Sangen vaikeasta taitteen (*pli*) käsitteestä Deleuze'illä katso *Le pli*,

Leibniz et le baroque (Minuit, Paris 1988) ja *Foucault* (Minuit, Paris 1986), s. 101-130.

15. Deleuze'in käsitteelliset henkilöt ovat kuin Spinozan attribuutteja, toisin sanoen näkökulmia, jotka ilmaisevat ääretöntä substanssia olematta kuitenkaan sen ulkopuolella. Käsitteitä voitaisiin pitää moodeina tai äärellisinä muotoina, äärettömän substanssin ilmauksien (attribuuttien) ilmaistuin. Deleuze'in Spinoza-tulkinnasta katso *Spinoza et le problème de l'expression* (Minuit, Paris 1968).
16. Deleuze'in Kant-tulkinnasta katso hänen *La Philosophie critique de Kant* (PUF, Paris 1963) ja *Autioma* s. 69-76.
17. Katso tarkemmin *Le pli*, s. 26-28.
18. Käännöstä muutettu.
19. Mielipiteen ilmaisu on aina jonkinlaista käskyjen jakamista. Käsky-sanoista (*mots d'ordre*) Deleuze'in tuotannosta katso esim. *Mille plateaux*, s. 95-139.
20. Tässä ei tule ilmi ainoastaan Deleuze'in näkemys taiteesta vaan myös hänen käsityksensä ihmisestä jonakin poliittisesti ja eettisesti epäilyttävänä sommitelmana, sekä hänen antihumanisminsa, jossa on mukana, kuten kaikissa antihumanismeissa, melko paljon ”aivan liian inhimillistä”. Deleuze'in ihmiskäsityksestä katso esim. ”Philosophical Concept” teoksessa Eduardo Cadava ja muut (toim.) *Who Comes after the Subject* (Routledge, New York 1991), s. 94-95, sekä *Mille plateaux*, s. 205-234, 285-380. Keskeisempiä käsitteitä kuin ihminen tai subjekti ovat individuaation ja subjektivaation prosessit, *esiyksilölliset singulaarisuudet* ja *persoonattomat individuaatiot*, eläimeksi-tulemiset — *devenir-animal*, *devenir végétal*... *devenir de l'écrit-vain*, kuten hän uusimmassa teoksessaan *Clitique et clinique* (Minuit, Paris 1993), s. 11-17, artikkelissa kirjallisuudesta ja elämästä kirjoittaa.
21. Bergsonin ja Larssonin intuitio-käsitteiden yhtäläisyyksistä ja eroista katso **J.A. Hollo**, ”Intuitiivinen elämä”, teoksessa *Kasvatuksen maailma* (WSOY, Porvoo 1927), s. 266-313.